

MEMORIAŁ
General Marii Wittek

AK Wilno

KOŚCIUSZKO Wanda

711/WSK

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI — KOŚCIUSZKO Wanda

I/1. Relacja —

I/2. Dokumenty (sensu ścisłego) dotyczące osoby relatora —

I/3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację ✓ *Wzrost, s. 1-2*

III/1 — Materiały dotyczące rodziny relatora —

III/2 — Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III/3 — Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III/4 — Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 r. —

III/5 — inne... —

IV. Korespondencja ✓

V. Nazwiskowe karty informacyjne ✓

VI. Fotografie ✓ *oryg., szt. 2*

II Materiały uzupełniające relację

- 2. Ryteł, 2. wodu Kościuski, [b.d.], [w:] [brak informacji], k. 2. s. 1-

W-1

Tekst i zdjęcia: Zygmunt Rytel

Z RODU KOŚCIUSZKI

II/2

Naczelnik umarł bezpotomnie. Lecz ród nie zaginał. W Polsce i świecie żyje niejeden Kościuszko. Niejeden też leży w grobie z pochodzeniem z żeńskiej linii rodu Naczelnika.

Pani Wanda Kościuszko jest prapraprawnuczką Józefa Jana, rodzonego brata Tadeusza. Jej pradziadek Feliks, wnuk Józefa, był powstańcem z 1863 roku, a fotografie i dokumenty, bezspornie stwierdzające rodowód, pani Wanda przechowuje starannie wśród wielu rodzinnych pamiątek.

Tyle o dokumentach. Lecz znacznie chyba istotniejsza jest droga życiowa pani Wandy. Urodzona na Polesiu, w rodzinnych stronach Tadeusza, od dziecka za pan brat z koniem, na koniu walczyła od 1942 roku w oddziałach partyzanckich w latach okupacji.

Po wyzwoleniu Wilna wstąpiła do Wojska Polskiego, ukończyła podchorążówkę. Trzykrotnie ciężko ranna, opuściła wojskowe szereg w stopniu podporucznika.

Nadszarpięte wskutek ran zdrowie nie pozwalała dziś pani Wandzie na pracę zawodową, nie mówiąc już o jeździe kłonnej, którą tak lubiła (ongis z powodzeniem startowała w zawodach hippicznych). Dziś podstawę jej egzystencji stanowi skromna renta.

Pani Wanda dzieli swój czas między malowanie obrazów (to jej obecne hobby) a towarzyskie i organizacyjne kontakty z przyjaciółkami z Zarządu Okręgu Gdanskiego ZBoWiD-u. Tu czuje się najlepiej.

Wnuczka powstańca z roku 1863 i praprawnuczka Naczelnika najlepsze przyjaciółki znalazła wśród byłych członkiń I Batalionu im. Emilii Plater z I Dwuzłazim im. Tadeusza

Wnuczka powstania z roku 1863 i pra...wnuczka Naczelnika najlepsze przyja-
tółki znalazła wśród byłych członków I Ba-
talionu im. Emilii Plater z I Dywizji im. Ta-
deusza Kościuszki oraz wśród kombatantek
z obrony Wybrzeża w roku 1939 (tu też
walczyli kosynierzy) i uczestniczek bojów
polskich oddziałów na frontach zachodnich.

S pójrzmy jeszcze na zdjęcia. Może one
lepiej niż słowa opowiedzą o powszed-
nim dniu pani Wandę.

Piękny jest gdyński Skwer Kościuszki,
miejsce codziennych spacerów. Wokół
pomnika Wyzwolenia rosną krzewy i kwia-
ty, a wokół Skweru i wzdłuż sąsiednich ulic
wyrastają nowe, barwne domy.

Czasem spacer z przyjaciółkami zaprowa-
dzi panią Wandę pod gdański pomnik-czołg,
który, dowodzony przez porucznika WP Ju-
liana Miazgę, pierwszy wjechał w 1945 roku
do Gdańska.

Towarzyszą pani Wandzie kombatantki
z I Dywizji Kościuszkowskiej – Lidia Dę-
bicka i Danuta Tchorzewska oraz Dzannet
Skibniewska, była uczestniczka obrony Wy-
brzeża, a później walk na frontach zachod-
nich.

Z ostatniej wojny oprócz odznaczeń
i zdjęć pozostała jeszcze pani Wandzie ofi-
cerska rogatywka.

Po kolejnym remoncie mieszkania – pani
Kościuszko zawiera na nowo na ścianie
ulubione portrety swego praprapradziadka.

IV KORESPONDENCJA

- listy z 1998r., k.7.

Trochę by to mi zatrzasnąć
teczkę 711/WSK.

Toruń, 24-02-1998.

"Memoriał Gen. Marii Wittek"

proszę odtąd zatrzasnąć te cztery
i kłopot kartę "i"

brak t. dr.

Pani dr hab. Magdalena Tyszkiewicz
81-363 Gdynia, ul.

Szanowna Pani!

Bardzo dziękujemy Pani za przesłane informacje o p. Wandzie
Kościszko i jej fotografie. Materiały przesłane przez Panią
zostały włączone do teczki osobowej p. W. Kościszko /T 711/WSK/
Może wie Pani ~~coś~~ o służbie p. W. Kościszko w Ludowym Wojsku
Polskim? Jeśli tak to prosimy o napisanie do nas. *bez sumy!*

dla czego
w LHP?
proszę
być 4 PK
w V Przeg.

Wspomina Pani, że okres drugiej wojny spędziła Pani w
Łańcucie. Być może zna Pani kobiety, które brały udział w
konspiracji w tych okolicach, o których mogłaby Pani napisać
krótką notatkę lub relację.

Zapraszamy Panią do członkostwa w Kole Przyjaciół
"Memoriału Gen. Marii Wittek". Załączamy Komunikaty 1-4 o
Memoriale i "zgłoszenie."

Z wyrazami szacunku

mgr Tomasz Chinciński

Dokumentalista

note!

zapytać o rok - daty miodrunie, nazwisko Józwicki?
zapytać m. p. Walerak (577PK Okr. Toruń) z VIII Przegady,
może może mu się rozwiśnie Starby Wandy Kościszko
prosić o pomoc p. Przegady Bohrasz

Proszę spróbować napisać fragmenty me
biografii

Proszę odpuścić depurację
porozumieniem się z p. Walerakum (mekel)
i p. Bohrasz
proszę ten II list dać mi do
akceptacji
pinykym listem
23 85-1/2

Toruń, 24-02-1998.

"Memoriał Gen. Marii Wittek"

L. de. 472/MSK/98

Pani dr hab. Magdalena Tyszkiewicz
81-363 Gdynia,

Szanowna Pani!

Bardzo dziękujemy Pani za przesłane informacje o p. Wandzie Kościuszko i jej fotografie. Materiały przesłane przez Panią zostały włączone do teczki osobowej p. W. Kościuszko /T 711/WSK/

Prosimy Panią o uzupełnienie relacji o p. W. Kościuszko. Interesują nas daty: urodzin i śmierci p. Wandy. Kiedy p. Wanda zmieniła nazwisko z Józwicka na Kościuszko? Jakich nazwisk jeszcze używała p. Wanda? Posiadamy artykuł Zygmunta Rytela "Z rodu Kościuszki" traktujący o p. W. Kościuszko. Z treści tekstu wynika, że po zajęciu Wilna przez Armię Czerwoną p. W. Kościuszko wstąpiła do Ludowego Wojska Polskiego i ukończyła podchorążówkę. Czy może Pani te informacje potwierdzić lub im zaprzeczyć? Może wie Pani jaką podchorążówkę miała ukończyć p. Wanda?

Wspomina Pani, że okres drugiej wojny spędziła Pani w Łańcucie. Być może zna Pani kobiety, które brały udział w konspiracji w tych okolicach, o których mogłaby Pani napisać krótką notatkę lub relację.

Zapraszamy Panią do członkostwa w Kole Przyjaciół "Memoriału Gen. Marii Wittek". Załączamy komunikaty 1-4 o

Memoriale i zgłoszenia^{nr 1}

Z wyrazami szacunku

mgr Tomasz Chinciński

Dokumentalista

Wpłynęło dnia 5.09.88

L.dz. 382/1434/88

brak Lds.

Wanda Józwicka Czerwinka
mimo wszystko zmiennym me

Kościuszk

Szanowna Pani.

nik?

Panią Wandę Kościuszkę znałam osobiście. W roku 1956 została Ona przywieziona do mnie jako do lekarza przez przyjaciół, którzy ukrywali Ją w szpitalu psychiatrycznym w Tworkach pod Warszawą. Pod jakim tam była nazwiskiem, tego nie wiem. Ponieważ po przybyciu do Gdyni była bardzo ciężko chora somatycznie i wyczerpana psychicznie, miała też wybitą dolną szczękę, umieściłam Ją na dłuższy pobyt w Akademii Medycznej w Gdańsku, gdzie była intensywnie leczona.

Z opowiadania Jej pamiętam, że urodziła się w Brześciu nad Bugiem, matka jej Helena była urodzona w Merezowszczyźnie, miejscu zamieszkania Tadeusza Kościuszki, z którym była spokrewniona w linii bocznej.

Pani Wanda miała brata Tadeusza i siostrę Danutę. Ojcem ich, a mężem matki, był Aleksander Józwicki, który po wywiezieniu go z wileńskich Łukiszek, uciekł z transportu i pozostał do końca życia we Francji w Le Mans, gdzie ożenił się powtórnie i gdzie zmarł. Był prawdopodobnie podoficerem w czasie wojny w roku 1939.

Pani Wanda była utalentowana muzycznie i scenicznie. Po ukończeniu szkoły podstawowej w Wilnie kształciła się głosowo. W czasie konspiracji w Wilnie pracowała w Biurze Dokumentów, które ułatwiały egzystencję osobom "spalonym". Kiedy sama ona była "spalona", występowała pod nazwiskiem Ireny Kwiatkowskiej i została przyjęta do oddziału Łupaszkii, następnie "Szczerbca".

✓ Brała udział w wielu walkach, m.in. pod Jaszunami.

✓ Miała odznaczenia bojowe. Była ciężko ranna w biodro. W czasie działań wojennych była żoną pana Aleksandra Czarnowskiego, który nosił pseudonim "OL", ona zaś "Oleńka". On był jej zwierzchnikiem. Oboje służyli w kawalerii. Brali udział w wyzwoleniu Wilna przez partyzantkę AK. Uniknęli koncentracji w Miednikach.

✓ Po wkroczeniu Sowietów, Pani Wanda była więziona i torturowana w lochach więzienia w Szczecinie. Potem już nigdy nie odzyskała pełnego zdrowia. Ukrywała się m.in. w Tworkach, gdzie umieścił Ją pan Longin Wojciechowski. Pan Czarnowski też był więziony

Mążka z d. Kościuszko?

AK?

w Szczecinie, w kilka lat później zmarł z powodu nowotworu jamy ustnej i gardła w Akademii Medycznej w Gdańsku.

Pani Wanda trochę pracowała w służbie zdrowia, uzyskała najniższą rentę inwalidzką. Przyjaciołom Jej udało się załatwić, aby wróciła do nazwiska Kościuszko i uzyskała rentę specjalną. Zmarła w wieku 51 lat z powodu nowotworu trzustki. *Widy umarła*

Komendant V Brygady AK Narocz *✓* zmarł z powodu choroby nowotworowej/na kilka lat przed śmiercią Pani Wandy/ w Warszawie w szpitalu wojskowym.

Pani Wanda była bardzo skromna i mało mówiła o sobie. Była na pewno duchową następczynią Emilii Plater.

Załączniki: 2 fotografie Pani Wandy z okresu powojennego. Innych nie znałam, ponieważ Pani Wanda zniszczyła wszystko w czasie ukrywania się. Innych zdjęć ani dokumentów nie widziałam, bowiem w okresie wojny nie mieszkałam w Wilnie lecz w Łańcucie.

Łączę serdeczne pozdrowienia,

dr hab.med. Magdalena Tyszkiewicz

dat. 2 edycją

Gdynia, dnia 3.02.1998r.

81-363 Gdynia

dr hab. med. Tyszkiewicz M.
Wpłynęło dnia 1.04.98
L.dz. 638 / 22 SA / 98
Szanowni Państwo.

leczka Kov WSK

Kto zaprosił, czy Halanty
Podpisane ze dupi
proszę o adres Kombe
Lanckich

✓
Dziękuję za zaproszenie do pracy. Jako lekarz psychiatra w lecznictwie otwartym, od lat opiniuję częściowo druki do uzyskania dotatku kombatanckiego i archiwum tych spraw mam obszerne. Teraz idą Sybiraczki i więźniowie Potulic. Wśród Sybirek i poprzednio inwalidów wojennych, jest dużo zasłużonych kobiet, o których nikt nie wie, a i one same nie łatwo się przyznają do wielu spraw. W miarę jak będę miała z nimi do czynienia, będę podawała im Państwa adres. Obecnie mogą podać, że większość z nich uprawnień nie otrzymuje, ponieważ "obcina" je komisja miejska, wojewódzka i sądowa, twierząc np. "to Pani ma ze starości, a nie z 6-letniego zesłania", itp. Szkoda słów.

W Łańcucie było tych kobiet dużo, ale nie wiem gdzie teraz są i jakie noszą nazwiska. W Łańcucie konspiracja miała bardzo dobre miejsce rozwoju, ponieważ układy hr. Potockiego z Niemcami były nietypowe. Oni go, jako kuzyna Habsburgów, szanowali i kiedy jeden raz w czasie nieobecności hrabiego zrobiono pacyfikację, to jeszcze jej dobrze nie rozpoczęto, jak przyszło odwołanie i wszystkich grzecznie wypuszczono. Pamiętam jedynie z tych czasów nazwisko po mężu mojej młodszej koleżanki, Zofii Chrzanowskiej, którą spotkałam po wojnie, była wówczas inżynierem architektem, nazywała się po mężu Haman i mieszkała w Zamościu. Ona i jej siostra Maryla, miały dużo koleżanek, które mimo młodego wieku były bardzo aktywne. Z Łańcuta pamiętam wszystkie prawie profesorki gimnazjum, które działały w Tajnym Nauczaniu, ale one już dawno nie żyją.

rozpisać!

✓
Co do Pani W. Kościuszko, dat urodzenia i zgonu nie mam, chętnie przeczytałam ten artykuł p. Rytla o jej podchorążówce w ludowym WP, niczego nie wiem. Wiem, że ukończyła podchorążówkę w lesie w AK. Jej matka była z domu Lewandowska, brat miał na imię Witold a nie Tadeusz. Jej siostra mieszkała w Szczecinie ul. Pocztowa 13 i nosi nazwisko Nomejko. Ona może mieć daty urodzenia i śmierci, ale jako młodsza wielu spraw może nie znać.

Łączę wyrazy poważania,

Gdynia, 25.03.98

81-363 Gdynia

dr hab. med. Magdalena
Tyszkiewicz

Toruń, 31. 07. 1998 r.

L-dz. 1612/WSK/98

Pani Magdalena Tyszkiewicz
81 363 Gdynia,

Szanowna Pani !

Przepraszamy bardzo za tak długie milczenie. Mamy wiele pracy a jest nas niewielu, dodatkowo osoba, która dotychczas zajmowała się Wybrzeżem przeszła do innego działu - stąd brak odpowiedzi z naszej strony. Jeszcze raz bardzo przepraszamy.

Dziękujemy Pani bardzo za ofiarowaną pomoc, jest ona dla nas bardzo cenna - prosimy, w miarę możliwości, przysłać adresy.

Dziękujemy także za wspomnienia z Łącuta i za uzupełnienie biografii pani Wandy Kościuszko. Przesyłamy Pani artykuł Zygmunta Rytla - autor, z oczywistych względów, uwydatnił uczestnictwo Pani Wandy w LWP, ale sam fakt wydaje się bezsporny.

Pozdrawiamy Panią serdecznie, prosimy przysłać adresy kombatantek, a także, jeśli się uda - nowe informacje o Pani Wandzie.

Z wyrazami szacunku

Marta Czyżak
Marta Czyżak

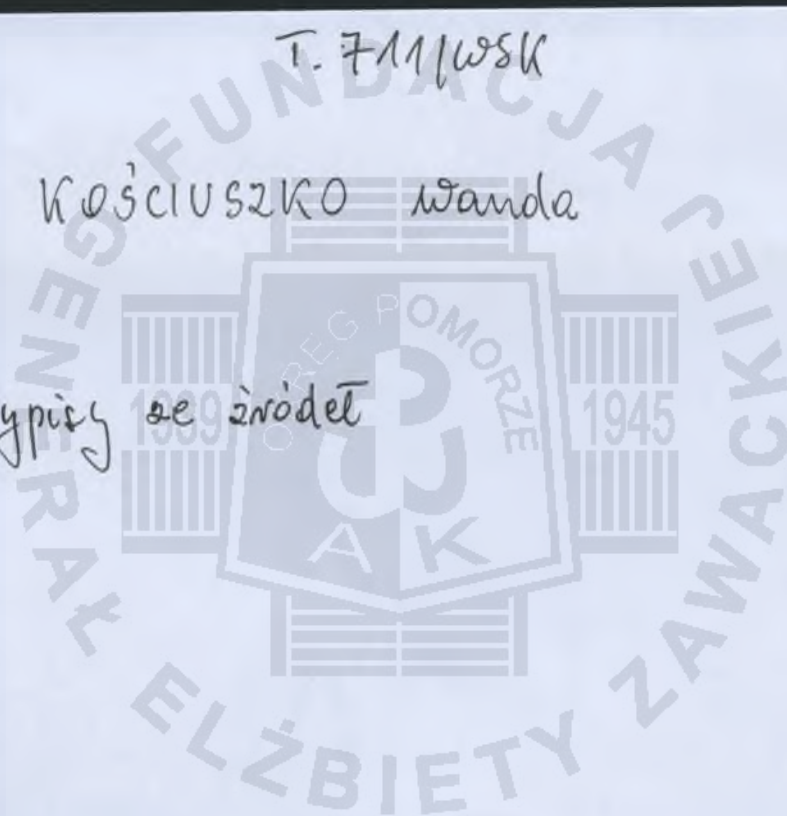
Dokumentalistka Działu WSK

T. 711/WSK

AK
Wilno

KOŚCIUSZKO wanda

V wypisy ze źródeł

i

T: 7/1/1958

AK

W.imo

KOŚCIOUSKA WANDA

po "Obrotce"

- Pracownice i (lub) rezultownice
oddziałów partyzanckich AK.

Dzisiaj podporucznik rezerwy, mieszka
w Gdyni. Odznaczona „Krzyżem Walcznych”.

Zob. Antytekst Zymunta Dzierżewski-Dzierżewskiego

pt "Nowe koleżanki" -

"Kronika" nr 30 (140) / 24 VII 1965.

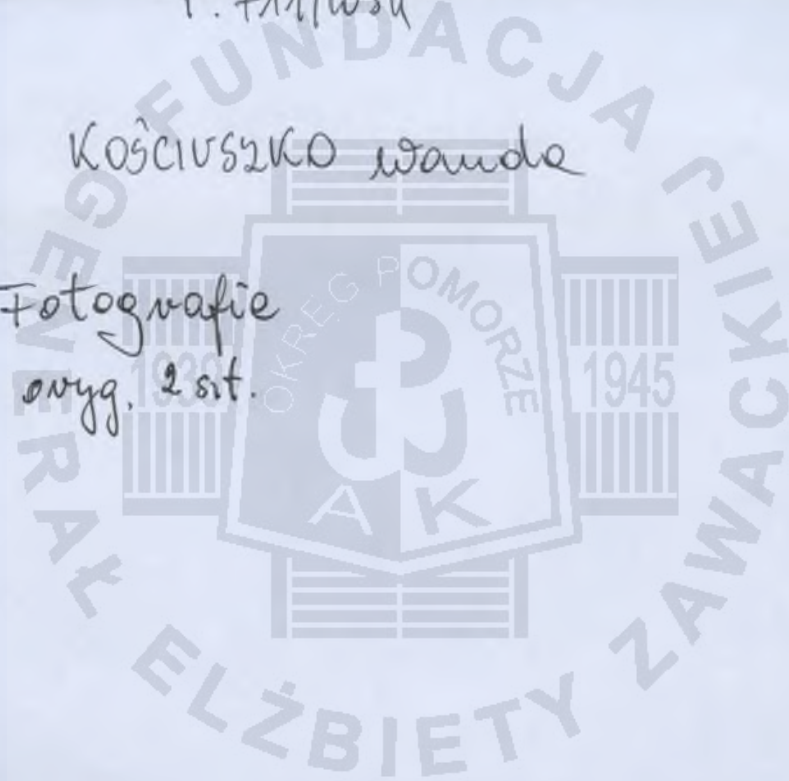
T. probl. 1.223.

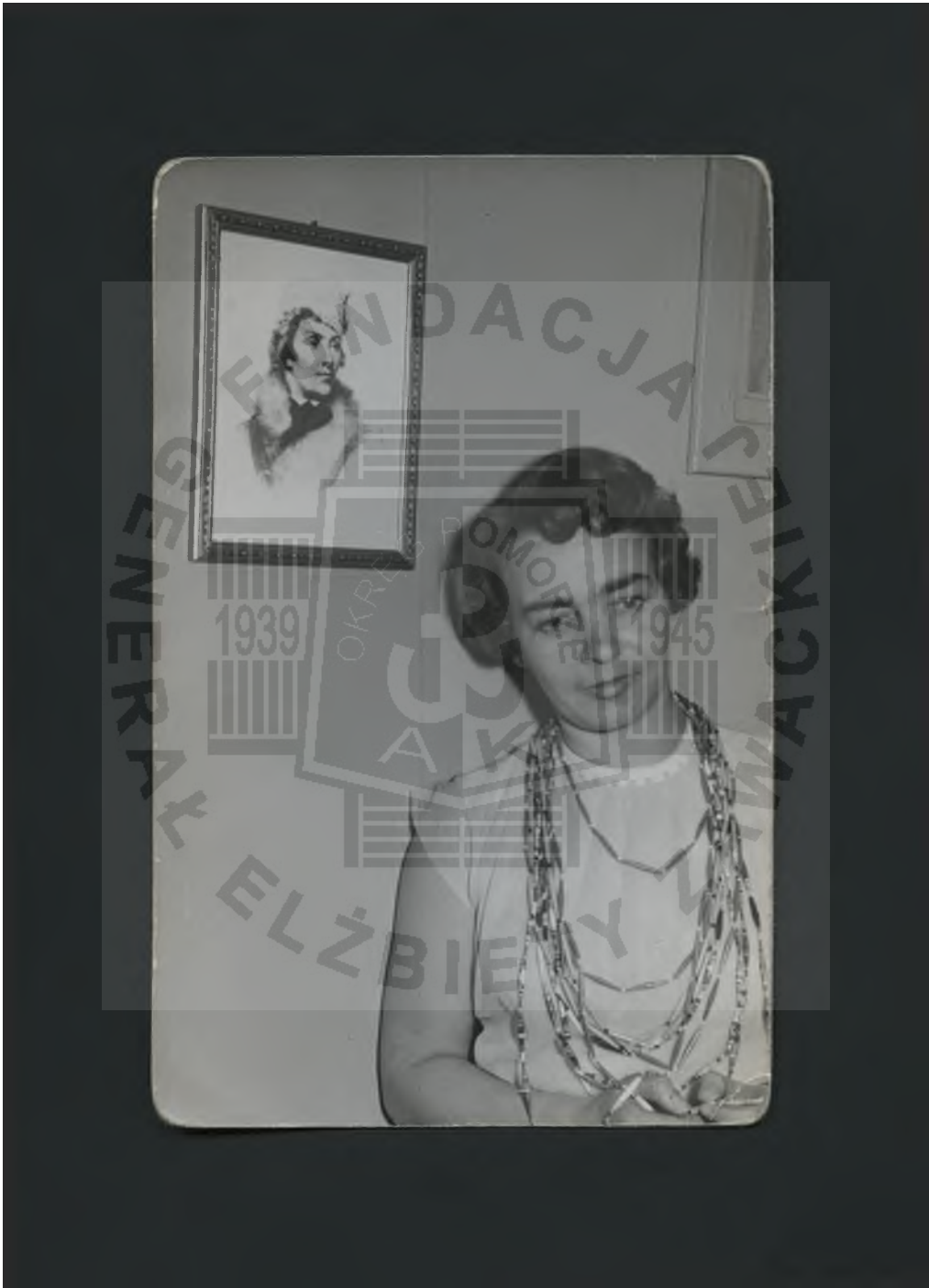
D.W. 11. 2000.

T. 711/WSK

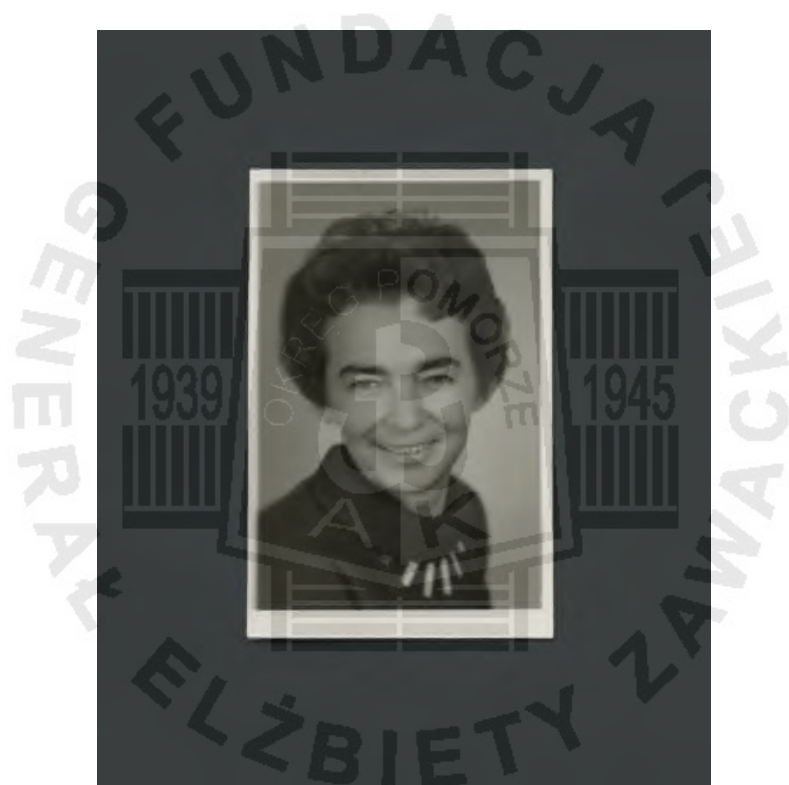
Kościuszko wanda

VI Fotografie
wyg. 2 szt.

p. Mariada
Kościuszko

AK

Wilno

Wanda

OMZSNISOM

711/WSK

Magdalena Dąbicka Lidia

80-142 Gdansk

i Magdalena Tyszkiewicz

81363 Gdynia

